[इंग्रजीमध्ये टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठीमध्ये अनुवाद]

[१९६१] २ एस.सी.आर. १

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

बिहार राज्य

वि.

कृपा शंकर जयस्वाल

(न्या. जे. एल. कपूर, न्या. पी. बी. गजेंद्रगडकर,

न्या. के. सुब्बा राव आणि न्या. के. एन. वांचू)

औद्योगिक विवाद – समेट कार्यवाही - अनोंदणीकृत संघ सह - समझोता जर व्यवस्थापनावर बंधनकारक - औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ (१९४७ *चा* १४), *कलम* ११ (२), १२ (६) *आणि* (ड).

समेट अधिकारी यांचेसमोर मनकथा डिस्टिलरीचे व्यवस्थापन आणि कामगार संघटना यांच्यात समझोता झाला होता. सदर समझोत्याच्या तारखेस भारतीय कामगार संघटना

कायद्यांतर्गत युनियनची नोंदणी झाली नव्हती. समझोत्याच्या अटी व्यवस्थापनाने पूर्ण केल्या नाहीत, त्यामुळे उत्तरवादी – व्यवस्थापन जे मालक होते आणि सदर डिस्टिलरीच्या व्यवस्थापकावर खटला चालविला गेला आणि दंडाधिकाऱ्यांनी त्यांना दोषी ठरवले. सत्र न्यायालयाने उत्तरवादीने दाखल केलेल्या याचिकेवर, दंडाधिकाऱ्यांच्या आदेशावर शिक्कामोर्तब केले. उत्तरवादीने पाटणा उच्च न्यायालयात केलेल्या अपिलावर उच्च न्यायालयाने अपराधसिद्धिचा आदेश रद्दबातल ठरवला आणि उत्तरवादीची निर्दोष मुक्तता करून असा निर्णय दिला की, मान्यताप्राप्त संघटना नव्हती आणि कारण केवळ समेट अधिकाऱ्याने कोणतीही वाजवी नोटीस न निर्गमित करता डिस्टिलरीला दिनांक १८-३-१९५४ रोजी भेट दिली आणि एका बाजूला मालक आणि दुसऱ्या बाजूला एकंदरीत कामगार यांच्यात तारखेस कोणताही समझोता होऊ शकला नाही आणि असे समजणे चुकीचे होते की केवळ काही कामगारांनी तडजोडीवर स्वाक्षरी केली होती की ते सर्व कामगारांना बंधनकारक होते.

असा निर्णय दिला की, एखादा वाद औद्योगिक वाद होण्यासाठी तो मान्यताप्राप्त संघटनेने प्रायोजित करावा किंवा औद्योगिक आस्थापनातील सर्व कामगार त्यात पक्षकार असावेत, ही अट नाही. तडजोडीच्या कार्यवाहीदरम्यान होणारा तोडगा औद्योगिक वाद कायद्याच्या कलम १८ (३) (अ) आणि (ड) अंतर्गत येतो आणि त्यामुळे नोंदणी नसलेल्या संघटनेने किंवा काही कामगारांनीच हा वाद उपस्थित केला असला तरी सर्व कामगारांना बंधनकारक असतो.

कलम ११ (२) अन्वये समेट अधिकाऱ्याने नोटीस न दिल्याने समेट अधिकाऱ्याच्या अधिकारक्षेत्रावर परिणाम होत नाही आणि त्याचा एकमेव हेतू आस्थापनाला कळविणे हा आहे

की, येणारी व्यक्ती अनोळखी नसून समेट अधिकारी आहे. कलम १२ (६) चे उल्लंघन म्हणजेच १४ दिवसांच्या आत अहवाल सादर न करणे असे केल्यास समेट अधिकाऱ्याकडून कर्तव्याचा भंग असा होऊ शकतो; कायद्याच्या कलम २० (२) मधील तरतुदीनुसार समाप्त झालेल्या कार्यवाहीच्या वैधतेवर त्याचा परिणाम होत नाही.

जेथे पक्षकारांमध्ये नव्याने समझोत होतो आणि सर्व वाद मिटतात, तेव्हा "जुने झालेले प्रकरण पुन्हा सोडवले जावे अशी जनहिताची गरज नाही ”

न्यूजपेपर्स लिमिटेड, अलाहाबाद वि. राज्य औद्योगिक न्यायाधिकरण, उत्तर प्रदेश, [१९६०] *२ एल.एल.जे. ३७, चा संदर्भ दिला.*

अंधेरी मरोळ कुर्ला बससेवा वि. मुंबई राज्य, ए.आय.आर.[१९५९] *एस. सी. ८४१ आणि बिहार राज्य वि. हिरालाल केजरीलाल,* [१९६०] *१ एस.सी.आर. ७२६, मंजूर.*

फौजदारी अपील अधिकारिता : फौजदारी अपील क्र. ८३/१९५९.

फौजदारी अपील क्रमांक २८६/१९५६ मध्ये अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, मोंगीर यांनी दिनांक ३ मार्च, १९५८ रोजी पारित केलेल्या न्यायनिर्णय आणि आदेश यावरून उद्भवणारे फौजदारी पुनरिक्षण अपील क्र. ५९३-५९४/१९५८ मध्ये पाटणा उच्च न्यायालयाने दिनांक २५ जुलै १९५८ रोजी पारित केलेल्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून अपिल करण्यात आले.

अपीलकर्त्यातर्फे डी. पी. सिंग आणि आर. एच. ढेबर.

उत्तरवादीकरिता सी. पी. लाल.

१९६०, ऑक्टोबर १४. न्यायालयाचा न्यायनिर्णय न्या. कपूर यांचेद्वारे देण्यात आला.

पाटणा उच्च न्यायालयाच्या दोषमुक्तीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेश विरुद्ध घटनेच्या अनुच्छेद १३४ (१) (सी) अन्वये प्रमाणपत्राच्या अनुषंगाने दाखल केलेले हे अपील आहे.

कामगार आणि मनकथा डिस्टिलरीचे व्यवस्थापन यांच्यात काही वाद होते, ज्याचा उत्तरवादी मालक आहे. दिनांक २३ नोव्हेंबर १९५३ रोजी डिस्टिलरीच्या कामगाराच्या वतीने सहाय्यक कामगार आयोग, भागलपूर, यांचेकडे याचिका दाखल करण्यात आली, ज्यावर बनारसी चौधरी नावाच्या व्यक्तीने स्वतःच्या वतीने आणि डिस्टिलरीच्या कामगारांच्या वतीने स्वाक्षरी केली होती. या याचिकेत कामगारांच्या काही तक्रारी मांडण्यात आल्या होत्या. तडजोडीची कार्यवाही सुरू झाली होती आणि दिनांक ५ डिसेंबर, १९५३, रोजी एक करार झाला, ज्याचे वर्णन उच्च न्यायालयाने 'एक प्रकारचा करार' असे केले आहे.

दिनांक १२ जानेवारी, १९५४, रोजी डिस्टिलरीतील कामगारांच्या संघटनेची भारतीय कामगार संघटना कायद्यांतर्गत नोंदणी करण्यासाठी अर्ज करण्यात आला आणि दिनांक २३ मार्च, १९५४ रोजी सदर कायद्यांतर्गत त्याची मनकथा डिस्टिलरी मझदूर पंचायत या नावाने त्याची नोंदणी करण्यात आली. डिस्टिलरी बंद झाली आणि कामगारांना काढून टाकण्यात आले आणि

त्यानंतर दिनांक १९ फेब्रुवारी १९५४ रोजी मनकथा डिस्टिलरी मजदूर पंचायतचे सरचिटणीस यांनी त्यावेळी मजदूर पंचायतेची नोंदणी झाली नसली तरी व्यवस्थापनाला पत्र पाठविले व त्यामध्ये नुकसान भरपाई न देता कामगारांना कामावरून काढून टाकण्याबाबत विरोध केला आणि इतर कामगारांना कामावर घेतल्यानंतर कारखाना पुन्हा सुरू करण्याच्या मालकांच्या हेतूवर आक्षेप घेतला. त्यामध्ये असेही नमूद करण्यात आले होते की, ज्या कामगारांना काढून टाकण्यात आले होते, ते काही वर्षांपासून काम करत होते आणि अशा कामगारांची यादी पत्रासोबत जोडण्यात आली होती. पत्राचा खालील मजकूर या अपीलाच्या उद्देशाने उपयुक्त आहे:-

"खाली नमूद केलेल्या सर्व व्यक्ती कायदेशीर पद्धतीने, कायमस्वरूपी मासिक वेतनावर कारखान्यात काम करतील. तुम्ही वरील तथ्यांचा विचार कराल आणि ते आनंदाने स्वीकाराल, अशी केवळ अपेक्षाच नाही, तर पूर्ण विश्वास आहे.

समाधानकारक उत्तर मिळाल्यानंतर, तुमच्या कारखान्यात वर्षानुवर्षे काम करणारे कामगार स्वत: कामावर हजर राहतील आणि तुमच्या आदेशानुसार काम करतील."

जरी तो डिस्टिलरीच्या मालकांना उद्देशून तो पाठवला असला तरी तो सहाय्यक कामगार आयुक्त, भागलपूर यांच्याकडे पाठविण्यात आल्याचे दिसते, जेथे, ते दिनांक २५ फेब्रुवारी, १९५४ रोजी प्राप्त झाले. या पत्रावर खालीलप्रमाणे पृष्ठांकन करण्यात आले :-

“तुमच्याशी चर्चा केली. दिनांक १० मार्च, १९५४ रोजी सकाळी ११ वाजता समझोत्याच्या कार्यवाहीला उपस्थित राहण्याची विनंती व्यवस्थापनाला करण्यात आली आहे. त्यानुसार संघटनेलाही कळविण्यात आले आहे.”

डिस्टिलरी मजदूर पंचायतीच्या सरचिटणीसांनी दिनांक ५ मार्च १९५४ रोजी आणखी एक याचिका सहाय्यक कामगार आयुक्त यांच्याकडे पाठविली, ज्यामध्ये मालकांनी नव्याने कामावर घेतलेल्या सर्व व्यक्तींची नावे नमूद केली होती आणि कारखाना बंद पडताना ज्यांना काढून टाकण्यात आले होते, त्यांना पुन्हा कामावर रुजू करून वेतन देण्यात यावे, अशी विनंती करण्यात आली आणि सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना स्वत: प्रत्यक्ष भेट देऊन परिस्थिती पाहण्याची तसेच कामगार यांना पुन्हा कामावर रुजू करून घेण्याची विनंती करण्यात आली. या याचिकेवरील आदेश पुढीलप्रमाणे होता :-

“पक्षकारांना उद्या माझ्या कार्यालयात समेटासाठी बोलविण्यात आले आहे. कारवाईचा निकाल वाट पाहिली जाऊ शकते."

दिनांक १८ मार्च १९५४ रोजी व्यवस्थापन आणि कामगार यांचेमध्ये समझोता झाला होता ज्यावर औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ (१९४७ चा अधिनियम १४) (यापुढे संक्षिप्ततेसाठी कायदा म्हणून संबोधण्यात येईल) च्या कलम ४ अन्वये नियुक्त केलेल्या समेट अधिकाऱ्याने सदर समझोत्यावर स्वाक्षरी केली. सदर दस्तऐवजावर डिस्टिलरीचे मालक आणि व्यवस्थापक आणि कामगार पंचायतीचे सरचिटणीस

बनारसी चौधरी आणि पंचायतीच्या कार्यकारी समितीचे सदस्य असलेल्या पंचायतीच्या इतर सहा सदस्यांनी देखील स्वाक्षरी केली. समझोत्याच्या अटी ह्या खालीलप्रमाणे होत्या :-

“१. असे मान्य करण्यात आले की, अनुसूची "अ" मध्ये नावे असलेल्या कामगारांना त्यांच्या सेवेत अडथळा न आणता कामावर घेतले जाईल.

२. कारखाना बंद झाल्यानंतर नियुक्त करण्यात आलेल्या नव्या कामगारांना काढून टाकण्यात येणार आहे.

३. जर तीन शिफ्ट सुरू झाल्या आणि कारखान्यात रोजगाराच्या इतर वाढीव संधी उपलब्ध झाल्या, तर व्यवस्थापन केवळ त्याच कामगारांना कामावर घेईल जे आज शिल्लक आहेत आणि ज्यांनी सेवाज्येष्ठतेच्या क्रमाने ऑगस्ट १९५३ आणि सप्टेंबर १९५३ मध्ये काम केले आहे.

४. श्री बनारसी चौधरी, वाल्मिकी सिंह, भसो सिंग आणि कल्तू (?) सिंग हे मोंगीर येथील न्यायालयात प्रलंबित असलेल्या एका खटल्यात आरोपी आहेत. न्यायालयाने त्यांची निर्दोष मुक्तता केल्यास त्यांना नोकऱ्या दिल्या जातील, असे व्यवस्थापन मान्य करते.

५. सर्व कामगारांना पूर्वीप्रमाणेच कायमस्वरूपी कामावर ठेवण्यात येणार आहे. गिरणी (?) सुरू झाल्यानंतर त्यांना तात्पुरत्या स्वरूपात ठेवण्याचा आदेश रद्द केला जातो.

६. कारखाना पुन्हा सुरू झाल्यानंतर सध्याच्या प्रमाणे थकबाकी साप्ताहिक तत्वाऐवजी मासिक तत्त्वावर दिली जाणार आहे.

७. कामगारांनी मांडलेल्या आणि ५ डिसेंबर, १९५३ च्या करारात समाविष्ट केलेले गाऱ्हाणे हे कामगार आयुक्त, बिहार, पटना यांचेद्वारे सोडविल्या जातील आणि त्यांनी दिलेला निर्णय हा पक्षकारांना मान्य असेल आणि तो निर्णय अंतिम असेल.

८. कारखान्याचे काम तात्काळ पुन्हा सुरू करण्यात येणार आहे.

९. कायदा किंवा रूढी आणि प्रथांद्वारे हमी दिलेले फायदे आणि विशेषाधिकार यांचा उपभोग कामगार घेतील.

१०. कामगारांना त्यांच्या ट्रेड युनियन कार्यासाठी त्रास दिला जाणार नाही ".

जुन्या कामगारांना पुन्हा कामावर घेतले नाही आणि नव्याने कामावर घेतलेल्या कामगारांना कामावरून काढून टाकण्यात आले नाही, अशा समझोत्याच्या अटींची पूर्तता करण्यात आली नाही, असा फिर्यादीचा खटला आहे. बिहार सरकारची परवानगी मिळाल्यानंतर कामगार अधीक्षक एल. डी. सिंह यांनी दाखल केलेल्या तक्रारीवरून डिस्टिलरीचे व्यवस्थापक नामे राम नरेन लाल यांच्याविरुद्ध खटला चालवण्यात आला. दोन्ही आरोपींना दोषी ठरवून प्रत्येकी १५०/- रुपये दंड आणि दंड न भरल्यास एक महिन्याच्या साध्या कारावासाची शिक्षा सुनावण्यात आली. विद्वान न्यायदंडाधिकाऱ्यांनी असा निर्णय दिला की, कायद्याच्या अर्थांतर्गत औद्योगिक वाद आहे

आणि दिनांक १८ मार्च, १९५४ रोजीचा समेट समझोता हा वैध समझोता होता आणि उत्तरवादी समझोत्याच्या पहिल्या अटीची अंमलबजावणी करण्यात अपयशी ठरला. या आदेशाविरुद्ध सत्र न्यायालयात अपील करण्यात आले आणि तिसऱ्या अतिरिक्त सत्र न्यायाधीशांनी अपील फेटाळून लावले. विद्वान दंडाधिकाऱ्यांच्या निष्कर्षांना त्यांनी कायम केले.

सत्र न्यायाधीशांच्या या आदेशाविरुद्ध उत्तरवादीनेच उच्च न्यायालयात दाद मागितली आणि उच्च न्यायालयाने शिक्षेचा आदेश रद्दबातल ठरवत आरोपींची निर्दोष मुक्तता केली. त्यामध्ये असाही निर्णय दिला होता की, मान्यताप्राप्त युनियन अस्तित्वात नाही, जरी "एक प्रकारची अस्पष्ट युनियन" अस्तित्वात होती आणि समेट अधिकाऱ्याने वाजवी सूचना न देता डिस्टिलरीला भेट दिली होती , म्हणून दिनांक १८-३-१९५४ रोजी समेट अधिकाऱ्याने दिलेला निर्णय हा अधिकारक्षेत्राविना मानला जावा", आणि असे की, एकीकडे मालक आणि दुसरीकडे एकंदरीत "मजूर" यांच्यात समझोता झाला नाही आणि काही कामगारांनी समझोत्यावर स्वाक्षऱ्या केल्या होत्या त्यामुळे सर्व कामगारांवर त्या बंधनकारक होत्या असे समजणे विसंगत ठरेल." मला असे वाटते की, या समझोत्यामध्ये एक गंभीर दोष आहे ज्याचे वर्णन समेट अधिकाऱ्याने दिनांक १८-३-१९५४ रोजी दिलेला निर्णय म्हणून केले जाते. या आधारावर, म्हणून, समझोता हा उत्तरवादीवर बंधनकारक असलेला समझोता नव्हता, अशी शिक्षा रद्दबातल करण्यात आली.

औद्योगिक वसाहत स्थापन करण्यासाठी एखाद्या मान्यताप्राप्त संघटनेने प्रायोजित केले असावे किंवा सिंधूच्या सर्व कामगारांनी त्यास पक्षकार असावे, अशी अट आहे, असे म्हटले तर ते चुकीचे ठरेल. वाद हा औद्योगिक वाद बनतो जिथे तो तात्कालिक प्रकरणाप्रमाणे नोंदणीकृत

नसलेल्या संघटनेद्वारे नोंदविला जातो किंवा जिथे उपस्थित केलेला वाद केवळ काही कामगारांनी उपस्थित केला आहे कारण दोन्ही परिस्थितीत हे प्रकरण कायद्याच्या कलम १८ (३) (अ) आणि (ड) मध्ये येते. हे देखील पहा न्यूजपेपर्स लिमिटेड, औहाबाद वि. राज्य औद्योगिक न्यायाधिकरण, उत्तर प्रदेश[1]. दिनांक १८ मार्च, १९५४ च्या समझोत्याच्या प्रक्रियेदरम्यान झालेल्या करारावर युनियनचे सरचिटणीस आणि कार्यकारी समितीच्या सदस्यांची स्वाक्षरी होती, मात्र ती त्यावेळी नोंदणीकृत नव्हती. दिनांक १८ मार्च, १९५४ चा समझोत्याचा तोडगा पक्षकारांमध्ये बंधनकारक नव्हता त्यामुळे, या निर्णयाला आम्ही संमती देऊ शकत नाही.

कलम ११ (२) ची व्याप्ती व परिणाम आमच्यासमोर मांडण्यात आला आणि असा युक्तिवाद करण्यात आला की, दिनांक १८ मार्च, १९५४ रोजी डिस्टिलरीमध्ये येण्यापूर्वी समेट अधिकाऱ्याने कोणतीही वाजवी नोटीस दिली नाही, त्यामुळे समझोता हा कायदेशीर समझोता नव्हता आणि परिणामी तो पक्षकारांवर बंधनकारक नव्हता आणि ते कायद्याच्या कलम २९ च्या दंडात्मक परिणामाच्या उल्लंघनाच्या कक्षेत येऊ शकत नाही. आता कलम ११ (२) मध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद आहे :-

“ समेट अधिकारी किंवा मंडळ किंवा न्यायालयाचा सदस्य किंवा कामगार न्यायालयाचा पीठासीन अधिकारी, न्यायाधिकरण किंवा राष्ट्रीय न्यायाधिकरण कोणत्याही विद्यमान किंवा पकडलेल्या औद्योगिक वादाच्या चौकशीच्या हेतूने, वाजवी नोटीस दिल्यानंतर पूर्वसूचना प्रविष्ट

1 [१९६०] २ एल.एल.जे. ३७ ३८ येथे.

करू शकते. विवाद ज्या आस्थापनाशी संबंधित आहे अशा कोणत्याही आस्थापनाने व्यापलेले चूकते".

कलम ११ हे केवळ कार्यवाही आणि समेट अधिकारी यांचे अधिकार याच्याशी संबंधित आहे आणि पोट-कलम २ हे समेट अधिकारी यांस कोणत्याही आस्थापनेने व्यापलेल्या आवारात प्रवेश करण्यासाठी जो वाजवी नोटीस दिल्यानंतर संबंधित आहे, त्या बाबतीत अधिकार देते. ही नोटीस केवळ आवारात प्रवेश करण्याच्या उद्देशाने आहे आणि विद्यमान औद्योगिक विवादामध्ये चौकशी करण्यासाठी किंवा औद्योगिक विवाद समजून घेणे आणि प्रस्थापित यंत्रणेशी अजिबात संबंध नसलेला अनोळखी व्यक्ती नव्हे, तर तडजोड करणारा अधिकारी येत आहे, हे प्रस्थापितांना कळविणे. कायद्याच्या उद्देशाने. त्यामुळे कलम ११ (२) अन्वये नोटीस नसल्यामुळे समेट अधिकाऱ्याच्या अधिकारक्षेत्रावर परिणाम होत नाही.

समेट अधिकारी काय करू शकतो आणि काय केले पाहिजे, याचा समावेश कायद्याच्या कलम १२ मध्ये आहे. पोट-कलम १ मध्ये कलम २२ अन्वये नोटीस दिल्यानंतर सार्वजनिक उपयोगिता सेवेच्या बाबतीत समझोत्याची कार्यवाही करण्याचा अधिकार त्यांना प्रदान करण्यात आला आहे. ज्यादवारे त्याच्यावर असे करणे अनिवार्य केले जाते आणि इतर वादांमध्ये पूर्वनियोजित पद्धतीने समझोत्याची कार्यवाही करणे हा अधिकार त्यांच्या विवेकाधीन आहे. पोट-कलम २ अंतर्गत वादाच्या गुणवत्तेवर परिणाम करणाऱ्या सर्व बाबींमध्ये विलंब न करता आणि पक्षकारांना न्याय्य आणि सौहार्दपूर्ण तोडगा काढण्यासाठी आवश्यक वाटेल अशा गोष्टी तो करू शकतो. उपकलम (३) मध्ये अशी तरतूद आहे की, वादावर तोडगा निघाल्यास त्याचा अहवाल

योग्य अशा शासनाकडे पाठविला जाईल, आणि पोट-कलम (४) मध्ये तोडगा न निघाल्यास योग्य सरकारकडे अहवाल पाठविण्याची तरतूद नमूद केली आहे. पोट-कलम (५) हे विवादांचे निराकरण न झाल्यास अहवाल प्राप्त झाल्यावर सरकारच्या अधिकारांशी निगडित आहे आणि पोट-कलम (६) ज्यावर भिस्त ठेवली गेली त्यामध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद केली आहे :-

कलम १२(६) "या कलमांतर्गत अहवाल खटल्याची कार्यवाही सुरू झाल्यापासून चौदा दिवसांच्या आत सादर करावा किंवा अशा कमी कालावधीत जो योग्य शासनाद्वारे निश्चित करता येईल."

परंतु अहवाल सादर करण्याची मुदत अशा कालावधीने वाढविली जाऊ शकते, जी सर्व पक्षकारांनी लेखी मान्य केली असेल.

समेटाची कार्यवाही सुरू झाल्यापासून चौदा दिवसांच्या आत हा अहवाल शासनाकडे पाठविण्यात न आल्याने झालेला समझोता अवैध असून तो बंधनकारक नाही, असा युक्तिवाद करण्यात आला. हा युक्तिवाद मागे घेतला पाहिजे कारण कलम १२ (६) चे उल्लंघन केल्यास तडजोडीच्या वतीने कर्तव्याचा भंग होऊ शकतो; कायद्याच्या कलम २० (२) मधील तरतुदीनुसार समाप्त झालेल्या कार्यवाहीच्या वैधतेवर परिणाम होत नाही. या न्यायालयाद्वारे अंधेरी मरोळ कुर्ला बस सेवा वि. द स्टेट ऑफ बॉम्बे[१] या प्रकरणामध्ये या न्यायालयाने असा निर्णय दिला होता.

1. [१९५९] पुरवणी २ एस.सी.आर. ७३४.

त्यामुळे दिनांक १८ मार्च, १९५४ रोजी झालेला समझोता हा कायदेशीर समझोता नव्हता आणि त्याचे उल्लंघन केल्यास कायद्याच्या कलम २९ मधील दंडात्मक तरतुदी लागू होणार नाहीत, असे म्हणता येणार नाही.

न्यायदंडाधिकाऱ्यांनी या खटल्याचा निकाल दिल्यानंतर दिनांक ६ ऑक्टोबर, १९५६, रोजी पक्षकारांमध्ये नव्याने समझोता झाला, ज्यात पुढीलप्रमाणे नमूद केले होते :

“ दिनांक ६ ऑक्टोबर, १९५६ रोजी पाटणा येथे झालेल्या या समझोत्यामुळे कामगारांच्या सर्व प्रलंबित तक्रारी आणि/किंवा-मागण्यांचे निराकरण होते.”

“परिणामी, कामावरून काढून टाकण्यात आलेल्या कामगारांपैकी २५ कामगारांची नावे समझोत्याच्या परिशिष्ट अ मध्ये देण्यात आली असून त्यांना दिनांक ८ ऑक्टोबर, १९५६ पासून पुन्हा सेवेत रुजू करण्यात आले. तसेच, इतर काढून टाकण्यात आलेल्या कामगारांबाबतचा दावा मागे घेण्यात आला. हा समझोता औद्योगिक न्यायधिकरणाने दिनांक १० ऑक्टोबर, १९५६ च्या आदेशाने मान्य केला. यावरून दोन्ही पक्षांमधील सर्व वाद मिटले असून कामगारांना पुन्हा सेवेत रुजू करून घेण्यात आल्याचे दिसून येत आहे. हे लक्षात घेता, बिहार राज्य वि. हिरालाल केजरीवाल[२] या खटल्यात न्या. सुब्बा राव यांच्या शब्दामध्ये सार्वजनिक हितासाठी जुन्या खटल्यास पुनरुज्जीवित करण्याची गरज नाही”. त्यामुळे उच्च न्यायालयाच्या आदेशात अनुच्छेद १३६ अन्वये हस्तक्षेप करणे आम्हाला आवश्यक वाटत नाही.

त्यामुळे अपील फेटाळले जाते.

अपील फेटाळण्यात आले आहे.

2. [१९६०] १ एस.सी.आर. ७२६, ७३६.

x-x-x-x-x-x-x

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्याय निर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x-x-x-x